

ՏԱԿՐՈՍ

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԵՐԹ, ԷՔՍՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ

Կը Հրատարակուի Շաբաթը մի Անգամ

ԲԱԺՆՈՐԿԱԿԻՆ

Պուրկարիոյ համար տարեկան	10 ֆր.
» » վեցամսեայ	5 »
» » եռամսեայ	4 »
Արտասահմանի համար տարեկ.	12 »
» » վեցամսեայ	6 »
ՎՃԱՐՄԱՆՔ ԿԱՆՈՒՅԻ	

Նամակ, ծրարներ այլ պէտք է զրկել հետեւեալ հասցեով

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԱՔՐԵԱՆ

Տէր և խմբագիր Յարոս շաբաթերթի

Х. Чакрянъ
Реданторъ на вѣстникъ
„ДАВРОСЪ“
Варна България
Отговорникъ Н. Драгулевъ

H. TCHAKERIAN
Rédacteur du Journal
DAVROS
Varna (Bulgarie).

ՊԱՅՄԱՆՔ

Խմբագրութեան եկամբը կը հրատարակուի մասամբ կամ ամբողջութեամբ : Հրատարակուած ու չը հրատարակուած ձեռագիրներ ետ չեն տրուիր : Դանուցման տուր 20 անիս : Երեքէն աւելի անգամներու համար գատ սակարկութիւն : Դանուցմունք կ'ընդունուի ամէն լեզուա :

Ա. ՏԱՐԻ

ԵՐԵՎԱՆԻ 10 ՓԵՏՐՎԱՐ 1898

ԹԻԻ 3

ԲԱՐԵՇՐՋՈՒՄ ՄԻ

«Տարւոյի առաջին թիւը հրատարակելու ժամանակ չարաչար կը տեսնանք չորհրդարանի նամակներ եւ քաղաքական խմբակներու մեր կողմէ խաչապահութիւն եւ մեր հանրային կեանքի մէջ բոյն դրած նշանակելի միջոց լեւանդ դէմ :

Այդպիսի շորհրդարան կը տեսնուի համակրանքէն, որ մասամբ կը լծկեցնէ մեր քաղաքական առաւելեալ ծանրութիւնը և ցոյց կուտայ Պուրկարական մեծագոյն միտաւորական մտաւորական տակաւ բարեշրջումը, որ այնքան լինած էր պահ մը առաջ, նոյն իսկ պարզ սուտը՝ իրաւէն զատուած եւ ըստ այնմ՝ առարկանութիւնը եւ անկեղծ հայրենասիրութիւնը միայն քաղաքական մասին ցոյց տուած խորագրութեամբ :

Կար ժամանակ մը, յորում Շուաբ, Սիլիսիա, Պուրկար, Ռուս, հուր կամ ամբողջ Պուրկարահայր բացարձակապէս կ'առնուէին էին հանգուցեալ Նազարբէգին, որուն քար ու անկուշտ ստանդարտի երկար տարիներ կ'առնէին անհաղթ քանակութեամբ եւ այսպէս անմեղ սակցորէն իբրեւ յետան սրբային սուրբ, որ ապիւրաններու ձեւքին մէջ կոչուած ունէր շարքեր տարու Հայն իր բնագաւառին մէջ անօթի, ծարաւ ու լքուած :

Անցողիկ խօսքով, Սասունի կարիճներ, որոց վէճը, ուղղամբութեամբ ու հաց խոստացուած էին Նազարբէգեան միտաւորութենէն և այդ միակ ապահովութեամբ ուղի հանուած, մեծ մասամբ «անօթի ենք» սրտածմիկ տղաղակով փակեցին իրենց աչքեր եւ առիւծ ջէյթունցին պարզ ուղիւ մը դարձաւ այդ կուսակցութեան գանձին, որ մինչեւ բերան լեցուցաւ եւ ամուր դողուցաւ, հակառակ ջէյթունէն ՀԱՅԻ համար հասած մէկը միւսէն աւելի աղէկէլ ու արտազգեցիկ ճիշդուն :

Ահա թէ ինչ զիւային հաստատութիւն մ'էր, որ ի մէջ այլոց կը վայելէր նաեւ Պուրկարական տղաքանոց գրական քաղաքականութիւնը քաղաքական, ինքնական նաբութեաներով, որոնք կը հոգէին Աթէն կամ Լոնտոն, փայլ մը եւս աւելցնէր Մուրի-Աւօ երիցս եւսագետ եւ բերեցս անիծապարտ գահուն :

Մասնաւորութեամբ եւ եթէ ոչ, Մուրի-Աւօ «Միայն եւ ուրեմ» զրուիքներ Դաշնակցութեան ստանդարտութիւնէն քիչ մը մէկ քանի ետագալուստ ու չափաւ անձնու ու զեղներուն մէջ, նոյն ինքն այդ Նազարբէգի բարոյական անանկացումը, գերասանական հանգրձներու ներկայացումը եւ յանձին իւր կատարեալ ճիւղի մը բացարձակ երեւոյթը ծիւռ ծնունդ ունէր Դաշնակցութեան որ քաղցր ճիւղ իր ծնողին ճանքով, արիւն ու արհաւիրք սրբութիւն իր շորհ զին :

Յայտնէին էին Հնչակեաններու Բուօկումը, ցոյցերն եղան եւ Դաշնակցականներու խաչալը, զոր այլոց հետ իրենց զեղին ոսկիներով ուղիւնցին նաեւ Պուրկարական Հայր Շաբաթին մինչեւ իսկ Պանքի ցոյցէն յետոյ, երբ իրենց աչքին ու թիւն առջեւ կ'առնէր դարձած գաղթական նոթեան վիճակը իրական եւ անիծալից բողբոջ մ'էր Դաշնակցականներու դէմ :

Բայց վերջապէս թէեւ ուշ, այսօր ուրախութիւն է անանք, որ հովը սկսած է այդ անիծական շահաւաններու հակառակ փչել եւ քշել տանի զանոնք բարոյական ահեղ կործանումի մը անդունդը հակառակ իրենց ոգեւորքի ճիւղերուն : Այսօր ուրախ ենք անանք որ գանգատանաց եւ անիծուց խոշոր հաւաքներ հեղհեղեղ արձագանք գտած են ժողովուրդի մէջ, որ անխտիր կը գտնուարտէ ուղիւնցին իրենց ընդհանուր ընկերութեան եւ ի մասնաւորի տարաբաղդ Հայութեան գարավերջիկ աղէտները :

Եւ մենք մեծ հաճոյքով կ'արձանագրենք այս արդիւնք մէջ ԲԱՐԵՇՐՋՈՒՄԸ, զոր մեզ հասած այդ նամակներէն կը տեսնենք թէ կրած են Պուրկարական ազգայինք, ճանչ

նալու եւ հեռեւաբար փրկուելու ճամբուն մէջ, զի ճանչնալ իր ծոցին մէջ սնուցած օձերը եւ զանոնք վրանաբեր նկարիլ նշան մ'է արդէն փրկուելու անոնց թունալից լրիւ ճանքներէն :

Գարով մեր անձին նկատմամբ եւ զած համակրանաց, պարապ է զմեզ քաղաքականներով գոտեւորելու աշխատիլ, զի մենք Հայրենիքի բարօրութեան այն զինուորն ենք, որ ամեն նկատումէ վեր կը դասենք մեր պարտականութեանց գործադրութիւնը մեր կարողութեան չափով :

Շնչանքով ըսենք, աւելորդ ճանձնութիւն է զմեզ զբուռացնել մեր կեանքին համար, որ տրգէն մահու չափ դառնացած է ի տես այս հալածական ժողովուրդին կրած անըւրազեանքը :

Մեզ համար դերու մ'է արդէն Հայրենիքի այս վիճակը, որ ամէն լուրջ արիւն կը քամէ մեր սրտէն, միտցածին խօսքն իսկ ընել . . . :

ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ

«Շարժում» ի առաջին թիւին մէջ տեսնենք «Կեղծարար» վերնագրի ներքեւ Շրվալիյէ տէնտիւթի մը անցեալը իբր նախկին զարգացան նշանակող գրութիւն մը :

Մենք կը տեսնենք այս կարգի խիստ դիտողութիւններ, որոնք կը զգուշացնեն ընկերութեան ազան ու աղէտը դարձած խել մը ցեցերէ, որոց թիւ դժբաղդարար շառցած է մանաւանդ սա վերջին նիւթապաշտ ժամանակներու մէջ, բայց լրագրութեան ստանձնած աւագ պարտականութեան համեմատ Շարժում պէտք էր նաեւ քաղաքականացնէր զարգացանին անունը, որպէսզի դա՛ եթէ ազգ. պաշտօններու մէջ գտնուող մէկն էր — ինչպէս յուսանէ յանունէ կը խօսուէր բոլոր սրճարաններու մէջ եւ այսպէսով գրեթէ անմեղ մը պատիւը գոհուի — վախճանէր իր պաշտօնէն, իսկ եթէ պարզ անհատ մը, ճանչցուէր մեր արդէն հարստահարուած ժողովուրդէն եւ ըստ այնմ՝ դուռնութիւն գտնէր :

Ուստի լլջօրէն կը հարցնենք

Շարժումի թէ՛ ո՞վ է այդ դասապարտեալ զարգացանը :

ԴԻՏՈՂ ՄԸ

«ԻՐԱՌՈՒՆԻ» ԼՐԱԳՐԻՆ

Ձեր թիւ 16 թիւին մէջ «Տաւրոս» ի երեւումին առթիւ յանձնարարած էիք մեզ ի մէջ այլոց փաստով խօսիլ :

Մենք բացարձակապէս կ'անգիտանանք թէ ինչ բանի վրայօք առանց փաստի խօսած եւ ժողովուրդին միտքը մոլորած ենք : Այսչափ գիտենք եւ զայն անգամ մը եւս՝ ըստ մեր վաղեմի սովորութեան առանց օրուան վիշապին ազդեցութեանը ենթարկուելու, կը յայտարարենք թէ մինչեւ նիւս ինչ որ խօսած ու գրած ենք, գործնական փաստերով ապացուցած ու պատրաստ ենք ապացուցանելու եթէ մութ կէտ մը նշմարուած է անոնց մէջ :

Ահա՛, բարեկամ, մեր ըսածներէն երկու նմոյշներ, զոր ի հարկէ ստիպեալ կը կրկնենք հոս :

Մենք ըսեք ենք եւ նոյն իսկ «Տաւրոս» ի այս թիւին ալ հարկ եղեր է կրկնելու — կը լսէք — թէ յանուն Ջէյթունի անգիրն քանակութեամբ գրամներ հաւաքուցանելու միտաւորական նպատակին հակառակ անձնական այնպիսի անորակելի հաճոյքներու, որոց ձեւն ու տեսակ կրնան լաւագոյնս ճշգրիտ նազարբէգի գրամարկին եւ Բարիկ ու Լոնտոնի քաֆէ շանթաններուն քանակ պատերը . . . :

Դարձեւ ըսեք ենք թէ Հայաստանի հողերը թրջուցան Արսէն վարդապետ Թօքմաքեանի եւ Կարեկեանի պէս պատուական անձնաւորութեանց արիւններով, որոց լուռ ու մունջ գործունէութիւնը շատ աւելի օգտակար էին քան ազոնց դահիճն եղող եղբայրսպան դաշնակցականներու պոռոտխօսութիւնները :

Եւ այս մէկը միւսէն աւելի աղոտոտ եւ ապացուցուած իրողութիւնները մկրտեք ենք «Տիւրքմալը հայտնաբերութիւն եւ ոճրագործութիւն» անուններով, զի մենք զողին կամ ոճրագործին ուրիշ աւելի թեթեւ կամ աւելի նուազ անուանարկիչ անուն մը տալով, զանոնք ժողովուրդին քաղաքար ճանչցանիւ զգուշացող մարդիկներէն չենք :

Խօսք հակացողին շատ բարեւ :

թէ յեղափոխական, կազմուած է շատ մը միօրինակ գաղափարներու համախմբումով ուրկէ գոյութիւն կ'առնու կուսակցութիւն բաւը: Այսօր մեր բոլորքս ռաւանաւար կամ կուսակցութիւնները, որ անօրինակ քարոզութեամբ մեր ազգային ճակատագրին հետ կը խաղան, կազմուած են մեր մէկին կամ միւսին անդամակցական գործակցութեամբը ու կը ներկայացնեն ժողովուրդներ աւելի կամ նուազ մեծամասնութեամբ. ուրեմն մենք մեզ ուղղենք ու յանցանքը նախ մեր անձերուն վրայ վնասենք որ արմատական ըլլայ դարմանը: Փոխանակ զեկաւարներու վրայ յարձակելու, զանոնք անպատուելու, ինչո՞ւ կը վարանինք ուղղակի ժողովուրդին ըսելու. «Ժողովուրդ, ազգայն ժողովուրդ, որ տակաւին բաժան բաժան եղած կուսակցութեանց կը հետեւիս, քու թշնամիդ, քու ճակատագիրդ անխիղճներու ձեռք տուողը դուն ես. զգա՛, գիտակցութիւն ունեցիր, գէշի յաւիտենական անգութեան կը գահավիժիս քու ձեռքովդ ու քու ոտքովդ»:

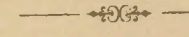
Գիտնալ հարկ է թէ ինչպէս կազմակերպեալ իշխանութեան մը ուժը զինուորականութիւնն է, նոյնպէս կուսակցութեան մը ուժերը կը կազմեն իր ժողովրդեան քանակութիւնը, առաջինները կոյր հրահրականութեան ենթակայ, իսկ վերջիններն ազատ եւ անբռնաբարելի էրենց կազմակցութեան մէջ կուսակցութիւն մը ամեն ժամանակ ու ամեն ձեռնարկի մէջ իր ժողովուրդներուն թիկունքներուն կը կախնէ. եւ է վերջինը իր թիկունքները զլանայ, առաջինն ինքնին նշանակութիւն չունի, առանց ժողովուրդեան ոչ կուսակցութիւն կայ ոչ ալ յեղափոխութիւն. ուրեմն ընդունինք սա ամենատարրական ճշմարտութիւնը թէ՛ մենք կազմած ենք այդ կուսակցութիւնները, մեր ուղեւոր մտած է մեր մէջ յեղափոխական գաղափարը եւ մենք ենք որ ուժ կուտանք կուսակցութեանց անմիտութեան միտումներուն. մենք գործին սիւսլ ու գաղապարելի ձեւը իր ժամանակին ուղղելու տենչը չունեցանք կուսակցամիտութենէ մըդ ուսած եւ շարունակաբար գործը բերինք հասուցինք այս վիճակին ու հիմա երբ կէս սթափած այդ միտութենէն կը տեսնենք մեր սխալն ու յոստիարութիւնը, երբ իրարու կը վերադրենք յանցանքը, մոռնալով որ մենք ալ մեղսակիցներն ենք այդ սխալը գործող զեկաւարներուն ու գեւա այսօր ուժ կուտանք անոնց անմիտութեան ցանկութիւններուն: Սովորական բառ մ'է գարձեր մեր բերինք մէջ «չեն միանար»ը, անգամ մը հիմնական կերպով չենք քննարկէ թէ ո՞վ է այդ չմիացողը. Արիւիւրը, Վահանը, Նազարէիւր, թէ ոչ ժողովուրդը. ոչ ապաքէն չորս անհատ ժողովուրդեան միացու մին չկրնար արդեւ ըլլալ, եթէ իր կունակը չունենայ ժողովուրդներու

Միահամուռ համբի առջեւ ահագին իշխանութիւններ կը խոնարհին, բայց մեր մէջ այդ միահամուռ կամքը կը պակսի, որովհետեւ ինչպէս ըսինք, տակաւին կոյր հետեւողներ չա՛տ ու չա՛տ կան: Արդար ըլլալու համար անմիտութեան յանցանքը զեկաւարներուն չլերանալէնք միայն, եւ չէ՞ մի որ այդ զեկաւարները կ'անգոսնենք, ինչո՞ւ կ'ստիպենք անոնց որ միանան: Անմիտութեան ինչպէս նաեւ գործին վիճելուն պատճառները ժողովուրդեան մէջ փնտռենք, հաստատապէս համոզուինք թէ մենք ենք յանցաւորը որ անգիտակցաբար գնացինք այն ճամբան ուր զրկել ուղեցինք մեզ. իրար զարկինք, մէկզմէկ անպատուեցինք, մէկս «չնշակի» եղանք մէկս «Գրոշակ», հալածեցինք իրար ու անհեռատեսներու ձեռք գործիք դարձանք. անոնց հրահանգները Աստուածային պատգամէն շատ բարձր բռնեցինք առանց վրան խորհելու գէթ վայրկեան մը, ու հիմա երբ դարձեալ տգիտաբար մէկ երկու մարդու համար գործը կ'անպատուենք, անոր սրբութիւնը կ'անարգենք. եթէ զեկաւարները գէշ էին՝ այդ շնչանակեր թէ յեղափոխութիւնն ալ գէշ է. պատմական փաստերով հաստատուած անգարձ իրողութիւն մըն է թէ՛ ազգի մը միակ փրկարարը յեղափոխութիւնն է, բայց այն յեղափոխութիւնը որ ազգին միահամուռ կամքով ու սրտով տեղի կ'ունենայ: Ալ հերիք սեպելով ձգենք վէճերը, կռիւները ու մենք մեր ճակատագրին տէրը դառնանք, ժողովուրդ, ըլլայ ներս, ըլլայ քաղութիւն, չենք կըրնար յուսալ տակից վերջ բարեկեցիկ պայմաններով կենք մը ձեռք բերել: անգործ սրտով հաց ուտել այն երկրին մէջ ուր գոյութիւն կը թագաւորէ. ձգենք անիկա, մարդ շատ խեղճ ըլլալու է որ հաւատայ թէ, որչափ տեւէ այս անորոշ վիճակը, գաշնակցութիւնը չպիտի կրնայ գտնել դարձեալ չորս միամիտներ որ դեն անոնց ձեռքին մէջ չորս ռումբ, որոնք կոյր անձնութիւններէն զատ չեն գիտեր թէ ի՞նչ կ'ընեն եւ չեն խորհիր թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ արդեւ: Շատ տկար ըլլալու է մարդ որ կարծէ թէ ալ չունին Մարտո-Նշակեանները դերօճներ, որոնք ասորձանակը ձեռքերին չբերեն մեզի կարմիր թղթեր:

Ի նկատի ունենալով այս ամենը, մենք ուրիշ ճար չունինք, ստիպուած ենք այս արիւնոտ ու փշալից ճանապարհը շարունակել մինչեւ հասնինք մեր որոշ նպատակին. միահամուռ համախմբութիւնը Միութեան գրօջակին տակ ու մենք մեզ պատրաստենք որ վաղը ճակատագրական յեղաշրջման փողը հնչած պահուն ձեռքերնիս ծոցերնիս ծալած չմնանք դատապարտութեան այն վճռին տակը թէ՛ Ո՞վ որ չկըրնար տէր ըլլալ, պէտք է գերի ըլլայ:

Ո՞վ Միութեանականներ, փոխանակ անդամներ աւելցնելու, վարչութիւններ կազմելու ու Միութիւնը արդէն փափաքողներուն քարոզելու աշխատելու: Ազգին վստահութիւնը վայելող անձնաւորութիւններու կողմէ ըրէք, գործին զէկը ստանձնելու ու այն աստիճանով որ, Միութիւնը սիրող ժողովուրդը, ինքնաբերաբար պիտի տայ դրամը, կեռքը ու հոգին: Ձեր հոս ու հոն ունեցած ճիշդութեւն քանակութիւնը իրաւունք կրնայ ունենալ յանուն ազգին այդ զիմուք ուր որ հարկ է ընելու: Ըրինք ու պիտի ընենք զգուշացնենք, գործնականը տեսնենք. — այն աստիճանը որ իրաւաւորեալ էք դուք:

Մ. ՆՈՐԱՅՐԵԱՆ

ՏՈՒՄԱՅԻՆ ՍՏՈՐ ԲԱՐԲԵՐ

(1)
Տիգրան Բ., Հայոց բազմադարձ թագաւորը, տկարացաւ Պոմպէոսի գէմ ու հնազանդեցաւ անոր, պատահաւ իր որդին Տիրանն էր որ երկրի դռները բացաւ թշնամեաց գէմ:

(2)
Փախուցեալն Արտաշէս մինչդեռ արքայաւայել չքով պատիւ գտած էր Պարսից Պարսէթագաւորի մոտ, որուն նստածքէն լրբանալով գրեց Պարսից թագաւորին թէ՛ Արտաշէս ազնուական սերունդէ չէ, այլ քուրդի մը տղայ է:

(3)
Արտաշէս Բ. Հայոց թագաւորի որդին իր հօր ազատարար Սմբատի վրայ նախանձելով խնց նորա ձեռքէն ունեցածը, նոյնպէս Արշամ իշխանի փոխարքայութիւնը շատ հաւաքելով դաւաճանեց եւ ապա սպաննեց որ իր հօր եւ երկրի յաղթութիւնն անոր կը պարտէր:

(4)
Հայոց եկեղեցւոյ բազմաթիւ լուսաւորիչը իր հրաշազան առաքելութեանց մէջ ոչ մի տեղ ընդդիմութիւն չը գտաւ բացի Տարսնցիներէն: Մուշեցիներէն որոնք սրբօք ու բրօք գէմ եղան, կուսեցան եւ բազում արիւնայեղութիւններ եղան, մազ մնաց որ Աստուծոյ հրաշիւք ազատուած լուսաւորին ալ պիտի սպաննէին, եթէ չը փախէր եւ եթէ օգնութիւն չը հասնէր:

(5)
Հայաստանեայց եկեղեցւոյ պաշտպան, եւ Հայ Հայրենիքը բազմաթիւ փառքերով շինող զարդարող կոյովին Տրդատ հայ իշխաններու ձեռքով թոյն խմեց եւ անէծքով փակեց աչքերը:

(6)
Մեծն Ներսէս որ Հայաստանի կորստուած փառքը կրկին ձեռք բերաւ եւ դրաւ Արշակի որդւոյն Պապի գլուխն, նոյն իսկ ապերախ

Պապէն ընդունեց թոյն մահու եւ անէծքով փակեց աչքերը:

(7)

Աշխարհի ահ ու սարսափ ազդող քաջ Մուշեցի Մամիկոնեան, որ իր կորովի եւ առիւծանման քաջութեամբ պաշտպանած է Հայրենիք, թագ ու թագաւորութիւն, վարազդատե մը կը խոցուի եւ Սահառունի Սմբատէն սրախողիող կըսպաննուի:

(8)

Սահակ Պարթեւ, բազմալիշատակ եւ բազմերանելի Հայրեն հայրութեան, երբ իր երախտեաց գէմ ապերախութիւն տեսաւ ու քաշուեցաւ պաշտօնէ, եւ երբ անխորհուրդ հակառակորդները զըզջալով մօտեցան եւ խնդրեցին որ վերադառնայ ի նախկին պաշտօն ու հոգատարութիւն, նկարագրելով ազգին գլխուն եկած աղէտները մերժեց, ըսելով. «— քահանայանալ ի վերայ տիրանեց ժողովրդոց ոչ կարեմ—»:

(9)

Հայոց պատմահօր Մովսէս Խոռենացիի համար աւելորդ է մի բան տեսլ, զի նա ինքն իր անմահ պատմութեան ստորոտն «Ողբամ զբեղ Հայոց աշխարհ» վերնագրով ամեն բան ըսած է: Ուղղը մէջ մ'ալ ձեռքը թող առնէ, կարգայ, հասկընայ եւ հիմակուանին հետ բաղդատէ ու տեսնէ թէ՛ արդեօք տարբերութիւն մը կա՞ ինչին ու նորին մէջտեղ:

(10)

Վարդանանց նահանջն ու պարտութիւնը եւ այնքան դիւցազանց նահատակութիւնը Յազկերտի ու ժէն չէր եւ ոչ ալ նորա զօրաց քաջադուրծութիւններէն, այլ վատողի եւ պիղծ նախանձով բորբոքեալ Հայ դաւաճաններէն ու դասալիքներէն. ազգային ներքին թշնամին, խեղճ նախանձը, եւ ինքնապաշտ գոռոզութիւնը ու անմիաբանութեան դիւային ոգին եղած է որ միշտ առատ ու բիծ եղած է ազգային դրօշակին. ներքին թշնամին կեղեւահայերն եղած են որ ջլատած են առիւծասիրտ դիւցազանց արարքն ու խոչ ու խուժ դարձած անկեղծ ու անձնուէր գործողաց յաջողակ քայլերուն:

(11)

Վահան Մամիկոնեանի բազմաթիւ լուսոյ ու արեգական առջեւ որոնք էին ընդ խաւար խարխափող նախարարներն, Հայ քաջին յաղթութեանց կայծովն ջերմանալու տեղ որոնք էին Պարսկի կրակի զանազան տարբերութեամբ ծնրադրող սեւամիտ ու վատողի նախաբարութիւններն, եթէ ոչ Արծրուհիք, Անձեւացիք, Ռշտունիք, Մուկացիք եւ վառապուրականցիք:

Մեր Հայ ազգին մէջ իրենց բարեկամ ու բարեբար անձանց գէմ եղած զգուշի դաւադրութիւնք ու ապերախութիւնք նոր ախտեր չեն ալ հին ու արմատացած:

ՇԱՐԺՈՒՄ

ԿԻՍՏԱՆԱԲԱԹԵԱՅ ՆՈՐԱԹԵՐԹ ՄԷ

Անցեալ շաբթու Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերն լոյս տեսան երկու թիւերն «Տաւրոս» շնորհաւորելով կը մագթէ որ, «Շաբաթում»ը շաբթի ու երեքայ ընդ երկար եւ կթէ օգուտ մ'ալ հունենայ արդէն երկուս գեղազգացեալ հայ ժողովուրդին, գոնէ յետապար չը լինի իր անձան ու անմարտելի մանուածքներով:

Արտասանմանի թերթերուն ամենէն աժանն է կ'ըսէ ինքը իրեն համար, առանց սակայն յիշելու իր նախաորից «Դրօշակ» թերթը, որ բոլորովին ձրի անունը կը կրէ եւ ամէն մէկ թիւը 100-500 մինչեւ անգամ 5-10 հազար ֆրանքի ապրանք հղած է աւերակացեալ Հայաստանի անտուն ու անորոյն ժողովրդեան վրայ . . . :

Կուսակցութեան մը չը վերաբերի կ'ըսեն «Շաբաթում», որուն խմբագիրները՝ ծայր ու ճոթ կուսակցութեան ներկայացուցիչ, մասնախմբի անդամ եւ յայտնի համարձակ Դաշնակցականներ են:

Պահեստի Տիկին Օրիորդներէն դուրս վարդօ, Գամեր Արշաւիր եւ Վ. Մանուէլեան դաշնակցութեան առձեռն երրորդութիւնը կը կազմեն, սակայն «հոգ չէ»ի գրութեամբ մենք կը համբերենք մինչեւ որ այդ վարագոյրն ալ բացուի եւ հայ ժողովուրդը մերկանդամ տեսնէ իր առջեւ սարքուած այս նոր «սխալէմ չէնայ»ի խաղարկուները:

Սակայն մեզ անշուշտ կը ներուի նոյն իսկ «Շաբաթում»ի առաջին թուոյն առթիւ, որ ամբողջ կուսակցութիւնը կը հոտի, հարցում մը ընելու թէ՛ ո՞վ է վարդ Պատրիկով, որուն ինքնագիր մի յիշատակարանն գտնուած է եղբւր արտասանմանն մի պարոնի մօտ եւ զոր կը խոտանայ «Շաբաթում» մեծ հաճոյքով ի լոյս ընծայիլ իրեն անգուգական յեղափոխական գիւցաղի մը յիշատակարանը՝ որը շատ մութ կէտեր ալ պիտի պարզէ եղբւր:

Կը հարցունենք, ո՞վ է վարդ Պատրիկով, ո՞ր դարուն գիւցաղն է, կամ ո՞ր ճակատամարտի մէջ մեռած, ո՞րը է այդ գիւցաղը թէ վախճանած. եթէ ողջ է՝ ո՞ւր է այժմ ու ինչո՞վ կ'զբաղի, իսկ եթէ մեռած՝ ո՞ւր է անոր պաշտելի չիբիրը:

Առ այժմ այսչափ:

ՄԵՐ ԲԱՐՔԵՐ

ԵՐԵԱԿ ՆԻՋԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԷ

Գիտեստան մէջն ենք:

Շրջանակը լեցուած է ճնշող օդով մը: Հուրիներու աշխարհին միայն սահմանուած հաշիշակուն տուններու պէս մութի եւ ծուխի սեւ ամպեր կը բարձրանան մեր գլխին վերեւ եւ յետոյ . . . յետոյ կը սըպրդին մեր ակար թղթերուն մէջ թոյնի չափ սպառնալից եւ վտանգաւոր:

Բայց որի՞ հոգ:

Հոս ախրող ոգեւորութիւնը, խանդավառ բազմութեան մը անվերջ քրքիւնները, անպատում ցընծուութիւնը, ամեն ինչ արդէն կը

սրբացնեն անունը, զոր տուն հին պատուելիներ, տաճար անուանելով մեր տառապանաց եւ հոգեւոր սյգեզական ցնդավայրը:

Կեցցէ՛ ուրեմն բազմաբան տաճար, Հոս մը . . . հոս մ'ալ եւ ահա կը փոխուին դերն ու գերատաններ, տաճար՝ դաւեշտի, լացը՝ խնդումի, գեղարք՝ արքայութեան եւ գերեզմանը՝ հեշտալի կեանքի մը վերաձեւով: Հորիզոնը կ'ընդլայնի եւ ամեն կնճռոտ խնդիր անհատական թէ հանրային, որ քիչ առաջ կը պրկէին զմեզ հոգեւոյ անհուն տառապանքներով, կը գտնեն իրենց անմիջական լուծումը: Վայրկենապէս յօգս կը ցնդին ընկերային փոխադարձ պարտականութեան իրաւամբ կիրառումով հանրութեան վստահութիւն ներշնչելու յիմար փափաքնիս եւ անոր տեղ կուգան կը ցցուին մեր մտքին մէջ աւելի դրական, աւելի անձնաշահ որոշումներ, որոնք կայծակի տրագոմիստի գործողութեան կը դուրսին սղաշնական գլխակներու մէջ:

Մեր գէշ ու գէշ ունեցած պարտքերը, որոնք լայն աշխարհի մը մէջ կապարէ գնտակներու պէս սիրտ կը ծակեն, ուղեղ կը մոշշեցնեն. ալ, կեցցէ՛ արքայ, մեր պարտապահանջներուն կը վճարենք այն մէկ հատիկ նուիրական բառով զոր տաճիկ լեզուն վեց անմուսնալի գրերու մէջ ամփոփած է Եւ ահա մեր նորոգման հաշուեկշիռն պահանջի նմար մինչեւ գեալին կը ծախ հակառակ պարտքի կողմին, որ — օխ — օղին մէջ կը տատանի, դատարկուած իր տաղտկալի բեռէն:

Հապա ի՞նչ ըսենք այդ գուրջիներու մէջ մեր ընտանեկան անասան ման վշտերու թաղումին . . . : Ի՞նչ փոյթ, եթէ ամենօրեայ օրհնութեանց տեղ անէճքներ կը լսենք — մօտ թէ հեռու — մեր մայրերէն, մեր կիներէն եւ մեր զաւակներէն, զորո լքած ու յանձնած ենք աշխարհի արկածներուն ժայռի պէս կարծր սրտով մը: Չէ՞ որ օղիի վարդապետութիւնը ամեն կրօնային եւ բարոյական փիլիսոփայութենէ գերի վեր, մէկ հիանալի բան կ'ուսուցանէ մեզ . . . խմել եւ մոռնալ:

Սակայն եթէ կը մոռնանք մեր անձնական վշտերը, չենք կարող ըստըմբին անտես ընել ընդհանուր աղէտը, որ տարագիր եւ գաղթաշին կեանքի մը մէջ դատարկեց մեր քաղները եւ պակսեցուց մանաւանդ Բագոսի կանթեղին ընծայելիք իւղերնիս: Մտածումը՝ թէ վաղը ուրկէ ճարելու է օղիին դրամը, մեր այս հաճոյալի ժամերուն մէջ իսկ կը տագնապեցնէ մեր ուղեղները եւ կ'աւելցնէ մեր կատաղութիւնը թրքական բարբարոսութեան գէմ:

Եւ . . . ա՛լ ժամ մը առաջուան գաճաճները չենք: Ահա՛, կ'սկսին մեր կուրծքեր հերոսական ճգնուածներով ուռիլ եւ հայրենասիրական հովեր կ'առնեն, կը տանին զմեզ երեւակայութեան այն բարձունքը,

ուր մեր երակներուն մէջ կ'զգանք Հայկի արեան հոսումը եւ մեր ներքը Արամի թուները եւ վարդանի զաւակներն ըլլալու մեծ հպարտութիւնը:

Այո՛, Տաւրիկի զաւակներն ենք մենք, չենք խանարհիր թուրքին առջեւ եւ թէեւ սաքի վրայ իսկ կենալու անկարող, սակայն ահա զինեալ թուիներով կ'արշաւենք թուրք բռնապետութեան գէմ եւ — ես ըսեմ՝ անոր աւերակներուն վրայ, դուն ըսէ՛ երեւակայութեան աշխարհին մէջ — կը կանգնենք Հայաստանի անկախութիւնը, յաւէտ ծանուցեալ իր պաշտելի Ակունքներով:

Կեցցէ՛ ուրեմն արքայ . . . կեցցէ՛ վարամն . . . :

ԱԶԳԱՅԻՆ

Էջմիածին սինօդը ազալարներն վէ վանդըն գահապալար պուլունան Աշոտ վարդապետ Շախեանցըն խմբար իւլ 18 Յունվար 1898 թարիխու իսթանպուլ Պատրիարքըն հազըլան պիր մէթթուլ Էջմիածին խաղիսխիստէն թէվաթուր պուլան խըրըզլըզ մէսէլէսինի պիթիւն պիթիւնէ հալանա չըգարըզ Դարէթտէն հազըլան մէթթուլուն սըրֆ կարազ վէ քիզպաէն իպարէթ օլտըղընը պէյան իսէյօր:

Միլլէթիսիլին բարձրատիման վէ ցած աստիճան եկեղեցականլարը չաթալ թագ, վէ ծայրագոյն զծայրագոյն մէսէլէլէր իւլ մէշուլ իքէն, Փրօթէսթան վէ Գաթիթիք միաթոնալարը վէ Բուհպանլարը Էօթիէսէ Հայաստանըն վէ Կիլիկիանըն թա՛ երեւելինէ կիրիզ վանտա, Տիարպէքիթտէ, Ուրֆատա, Չէլիթուտա վէ պիթիւն Էրմէնիսթան չէհիլէրիստէ վէ գասապալարընտա որբանոցլար, մէթթիլլէր աշուպ, միլլէթիսիլ իլուն իլէրուտէ Փրօթէսթան վէ Գաթիթիք պապալար վէ անալար հազըլանապատա տըրլար:

Բիւմ տիլէ պիլիք քիլուսաւորչական կղիլէրի ութանապալար վէ առլան մազլար:

Վուգու պուլան շայէթա կէօրէ՛ Սթանպուլ Պատրիարքը Օրմանան Սրբազանըն թէքլիֆաթընտան պազըլարըն Սուլթան գապուլ իսուպ, պայրամ միտաթիպէթի իլէ ինթարը իլին իրաւէ օլունաճագ վէ հիլ պիլ կէօնա սապըզաք օլմայան մուհաճիլլէրի քէնտի եէրլէրինէ մէճճանէն նազլ օլունալարը իլին վարըր մախտու թային օլունաճագ իմիլ. պու շայիթըն սահիլ վէ դայըր սահիլ օլտըղընը նիհայէթ պէլլի օլաճագ տըր:

Թիֆլիստէ նէշը օլունան Արձագանք զազէթաքընը Ռուս հիւքիւմէթի թաւաթընտան սէքիլ այ միլտտէթ իլին թաթիլինէ հիւքմ վէրիլիլ տիր: Արձագանք զազէթաքը՝ Ռուսահայ զազէթալարըն էն միլթէպէրի տիր տէնսէ ճայիլ տիր:

Վարնատա հարիլգէտէ օլան մէթթէպիլն միւսէտտէտէն ինչաքը նիհայէթ իլիթամ պուլուպ քիւշտա օլունուշ տըր: Փաղաթ պիլգէ իսպէր վէրիլիլ կիլնէ կէօրէ, էքմէք գալկատընտա պայիլըն տիւչէն պիլարէ, սէֆիլ, սէր-

կէրտան մուհաճիլ չօճուզլարընտան պէշէր ֆրանք տախտիլիլ վէ պէշէր այ իլուն այ ըճա պիլ մէպլալ իսթէնիլմէքտէ վէ վէրէպիլմէյէնլէր մէթթէպէ գապուլ օլունապուպ րէտա օլունապատա իմիլլէր. պու խուսուս թէէսիւֆիլիլ միւսիլ օլմուշ տըր:

Ազգային տէնիլլէն մէթթէպէլլէրին ճիւլէսի հէր թարաֆտա միլլէթին հալընը ֆուլարա վէ պիլմէճալ թաղըր իլին օլմուշ օլտուղընտան վարնա թաղական խորհուրդընը իլպու նապէճա հալիլին էկէր ասլը օլուպ տէվամ իտէճէք օլուր իտէ պիլիլմէ փէքտէ քէնտիլլէրինէ տաթանէ պաղմայաճաղընը շիտիտէն պէյան իտէրիլ:

Էօնիւմիւգտէքի Հինգշաբթի կիւնի. Ս. Վարդանանց տօնախմբութիւնը միւստէպէթի իլէ, ազգային կէնի մէթթէպէտէ մութանթան պիր հանդէս օլաճագ, վէ կիւն հէօթիւ նութըլար սէօյլէնիլմէք տիր:

Միլլէթիսիլին պիրիճէք գահրաման նահատակը պուլունան Ս. ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆըն վէ 1036 արգատաշլարընը կիւնիլ պիլիլմ իլին էն միլթէպէր վէ էն մութատտէն պիր կիւն օլուպ, օ կիւնիլ կիրակի սաղլամադ տախի վաճիլ ու էլզմ օլտուղու միլլէթ տուլուսու օլունալար իլիթար ու պէյան իտէրիլ:

Պիր վազըթտան պէրու Պուրկազ թաղականլարը վէ հոգաբարձու մէսէլէսի վէ օլ սէպէպտէն էնալի արաքընտա օլան դարընըլլը պու սէֆա Այցիլու հովիւ Արթ. Արսէն վարդապետ վեհուհիլին զայրէթի իլէ թէպիլլէ օլուպ, աթիլի զիքը զէվաթլարտան թաղական վէ հոգաբարձու ինթիւսապ օլմուշ տըր:

Ֆիլիպէտէն հազըլտըղընա կէօրէ՛ վարժակի տէնիլլէն պիր զէվէլէսիլ Հայոց պատմութիւն եէրինէ «Դրօշակ» զազէթաքընտան տէրս վէրիլ իմիլ, իմանաւոր շախմատընը Ս. Վարդանանց մուհաթէպէսինտէն զայէթ եւլէք վէ չէրէֆիլ օլտուղընու շակիրտանա նազլ ու թարիֆ իտէր իմիլ, ֆաղաթ հոգաբարձուլար պուլուն տուլարապ զէվէլէկուհիլ թէքալիլ իլիմիլլէր տիր:

ՄԻԻԹԵՑԵՐԻԳԱ

Կիրիտէ պիր վալի ինթիլապ օլունմաք մէսէլէսի թէէսիլ օլմուշ օլտուղընտան, Կիրիտ առաքընտա ասալիլ պէր քէմալ օլունաճագ գատար մէթթիլարա տէվլէթիլտէն իքիլինէ մութապգաթին իսլալ օլունաճաղը էլլէրիլ առաքընտա գարարշալըրըլաճաղը Սթանպուլում թայմազ վէ տիկէր Էվրօքա զազէթալարընա հազըլըն տըր:

Լօնտրատա պու կիւնիլլէրտէ պիր մալի տէֆթէր նէշը օլունուպ, Էրմէնիսթան թարաֆլարընտա 1897 սէնէսինտէ վուգու պուլունալարըն էլլէր իլիմիլ վէ օրատա պուլունան գարարտիլ իրիթիլանլարըն հալլէրիլին իսլալ օլմաք իլին Ֆրանսալ վէ ինկիլիլ տէվլէթլէրին իլիմիլ օլտուղընը կայրէթլէրի տախիլ զիքը իլիմիլ տիր:

Թիւրք հիւքիւմէթի՝ Կիրիտ վալիլիլ իլին քէնտի թարաֆընտան գանտիտա կէօթէթլէր իսթէմէյօր, անճագ տէվլէթլէր թարաֆընտան գարարիլ օլան մութապգաթ պիր վալիլին ինթիլապ ու թայիլինէ պէքէմէքտէ օլտուղընը 18 Փետրվար թարիլլէ Սթանպուլում հազըլըն տըր: